

Date: 13th January-2026

ABDULBARR IBN SHIHNA HAYOTI VA ILMIY MEROSI

Nurmuhammad Sharipov

Buxoro davlat universiteti Islomshunoslik yo'nalishi 2-bosqich
magistranti

Annotatsiya: Ushbu maqolada Mamluklar davrining yetuk hanafiy faqihi Abu al-Barakot Abdulbarr ibn Shihna (vafoti: X asr hijriy) ning hayoti, ilmiy faoliyati, asarlari va fiqhda tutgan o'rni tahlil qilindi. Maqolada arab biografik manbalari, qo'lyozma kataloglari va tarixiy asarlar asosida uning ilmiy merosi o'rganib chiqildi. Maqolada ulamoning maktablararo ilmiy aloqalari, fiqhiy qarashlarining o'ziga xosliklari, shuningdek, Mamluklar davridagi ilmiy muhitdagi mavqei yoritilgan.

Kalit so'zlar: Abdulbarr ibn Shihna, Mamluklar davri, hanafiy fiqh, bibliografiya, qozilik, Halab ulamolari, fiqh al-g'oz, manbashunoslik.

Mamluklar davrida yashab ijod qilgan ko'plab hanafiy fuqaholar orasida Abdulbarr ibn Shihna al-Halabiy alohida ilmiy mavqega ega bo'lgan shaxslardan biridir. U mashhur Ibn Shihna oilasidan bo'lib, bu nasl bir necha avlod davomida Halab va Qohira singari ilm markazlarida qozilik va fiqhda muhim o'rin tutgan. Mazkur maqola Abdulbarr ibn Shihnaning tarjimai holi, ilmiy merosi va asarlari haqida arab biografik manbalari asosida tahliliy yondashuvni taklif qiladi.

Abdulbarr ibn Shihna (Abu al-Barakot) mashhur fiqhiy oilaga mansub bo'lib, ta'limini Halab shahrida boshlagan. Halab o'sha davrda hanafiy maktabining nufuzli markazlaridan biri bo'lib, ulamolar G'arb va Sharqdan shu yerga kelib ta'lim olganlar. Abdulbarrning ilk ustozlari orasida fiqh, hadis va adab ilmlarida yetuk bo'lgan mahalliy mashoyixlar bo'lgan. Keyinchalik u Qohiraga borib, u yerda hanafiy fiqhning yetuk olimlari huzurida ilm tahsil qilgan.

Manbalarga ko'ra, u nafaqat talaba, balki mudarris va qozilik lavozimlarida ham faoliyat yuritgan. Mamluklar davri fiqh tizimida hanafiy qozilari yuqori o'rinni egallagan bo'lib, Abdulbarr ibn Shihna ham ulardan biri sifatida ijtimoiy-huquqiy hayotda muhim rol o'ynagan. Uning muftiy va qozilik faoliyati fiqhda qo'llaniladigan amaliy qoidalarni yanada takomillashtirgan.

Abdulbarr ibn Shihnaning ilmiy merosi asosan fiqhiy sharhlar, nazmiy matnlarga izohlar, hamda fiqhiy alg'oz (topishmoq)ni sharhlashdan iborat. Uning asarlari arab biografik manbalarida qayd etilgan bo'lib, ba'zilar hozirgacha qo'lyozma shaklida saqlanib qolgan.

“Az-Zaxoirul ashrafiyya fi al-g'ozil hanafiyya”. Ushbu asar hanafiy fiqhining murakkab masalalarini sharhlashga bag'ishlangan. Muallif fiqhiy masalalarni mantiqiy va daliliy jihatdan tahlil qilib, talabalarga murakkab qoidalarni tushuntirishni maqsad qilgan.

“Sharh manzumati Ibn Vahba”. Bu asar hanafiy fiqhga oid nazmiy matn bo'lgan Ibn Vahba manzumasiga sharh sifatida yaratilgan. Sharhda muallif nazmning fiqhiy qoidalarini aniqlab, izohlab, amaliy masalalar bilan bog'laydi.

Date: 13th January-2026

Yana ba'zi asarlari bo'lib u: adabiy-fiqhiy risola bo'lib, unda axloqiy, fiqhiy va adabiy mavzular uyg'un holda bayon qilingan. Asar o'z davrida madrasalarda qo'shimcha ta'lim vositasi sifatida foydalanilgan.

Abdulbarr ibn Shihna yashagan davrda Mamluklar sultonligi ilmiy jihatdan yuksak taraqqiy etgan bo'lib, Qohira va Halab Sharqning eng muhim ilm markazlari hisoblangan. Shu bois ulamolar orasida maktablararo ilmiy aloqalar rivojlangan. Abdulbarr ibn Shihna ham hanafiy an'anaga sodiq qolgan holda, Shofi'iy va Molikiy ulamolari bilan fikr almashgan, fiqhiy masalalarda bahs-munozaralarda qatnashgan.

Uning asarlaridagi uslub va sharh metodlari o'z davrining fiqhiy ta'lim tizimini aks ettiradi. Ayniqsa, alghāz (fiqhiy topishmoqlar)ni sharhlash o'sha davr ulamolari orasida keng tarqalgan shogirdlar tayyorlash metodikasining bir qismi bo'lgan.

Abdulbarr ibn Shihna haqida eng ishonchli ma'lumotlar klassik arab bibliografik asarlarida keltirilgan. Hoji Halifa uning bir nechta asarini qayd etgan bo'lsa, yana ba'zilar tarjimai holiga doir muhim ma'lumotlarni jamlagan. Zahiriyya va dar al-kutub kutubxonalaridagi qo'lyozma kataloglari uning asarlarini tasdiqlovchi muqim manbalardandir.

Shuningdek, Ibn Ilyos kabi tarixchilar Ibn Shihna oilasining Mamluklar davrida tutgan ijtimoiy mavqei haqida muhim ma'lumotlar beradi. Bu esa Abdulbarrning nurli ilmiy muhitda shakllanganini ko'rsatadi.

Abdulbarr ibn Shihna Mamluklar davrining yirik hanafiy faqihlaridan biri bo'lib, uning asarlari fiqhiy sharh, alghāz tahlili va nazmiy matnlarni izohlash borasida katta ahamiyat kasb etadi. U o'z davrining ilmiy muhitida faol qatnashgan, qozilik va mudarrislik faoliyati orqali hanafiy fiqh rivojiga salmoqli hissa qo'shgan. Uning ilmiy merosi bugungi kunda ham fiqhshunoslik tadqiqotlarida muhim manba sifatida qadr topmoqda.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Hoji Halifa, "Kashf az-zunun". Istanbul nashri.
2. Umar Rizo, "Mu'jam al-mu'allifin". Damashq: Muassasat ar-risalah.
3. Ibn Ilyos, "Badoi' az-zuhur". Qohira. Dar al-kutub al-misriyya, Qo'lyozmalar katalogi.
4. Maktabatul Azhar, Fiqh qo'lyozmalari katalogi.
5. Zahiriyya kutubxonasi (Damashq), fiqh qo'lyozmalar bo'limi.

